

УДК 81.25

DOI <https://doi.org/10.52726/as.humanities/2022.1.45>

А. І. ЯНОВЕЦЬ

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: angelikayanovets@lutsk-ntu.com.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1626-5244>*

Ю. В. ЛІТКОВИЧ

*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: litkovych@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4962-0617>*

А. В. ШЕВЧУК

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземної та української філології,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк, Україна
Електронна пошта: a.shevchuk@lutsk-ntu.com.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5005-3800>*

ДОСЯГНЕННЯ РЕЛЕВАНТНОСТІ В ПРАГМАТИЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ ІМПЛІКАТУР ПОЛІТИЧНОГО ДИСКУРСУ ЯК ТРІАДНА КОГНІТИВНА ВЗАЄМОДІЯ МІЖ КОМУНІКАНТОМ, ПЕРЕКЛАДАЧЕМ ТА РЕЦИПІЄНТОМ

У статті досліджено імплікатури в прагматичному перекладі політичного дискурсу. Передусім актуалізовано поняття політичного дискурсу та політичної мови, адже прагматика політичної мови – це вивчення трьох типів імплікативних відношень у політичному дискурсі: вторинного значення, імплікатури та припущення. Особливу увагу приділено політичному дискурсу як середовищу комунікації, де проявляються різні стратегії і тактики впливу, переконання, маніпуляції, що спонукає до дослідження мовних і мовленнєвих засобів реалізації цих стратегій та випрацювання способів їх перекладу.

На основі теорії мовних імплікатур Грайса проаналізовано окремі слова, фрази та речення в промовах Обама з метою виявлення неоднозначних натяків, трактування яких залежить від рівня культурно-соціальної обізнаності адресата. Зауважено, що перекладачі повинні вирішувати, наскільки релевантним є переклад імплікатур для реципієнтів перекладу. З урахуванням емпіричного рівня, взятого за основу у пропонованому дослідженні, з'ясовано, що ін-текстова експлікація в тексті перекладу може бути використана для інтерпретації деяких імплікатур, які використовував Обама у своїх політичних промовах для досягнення релевантності при перекладі для носіїв інших мов.

Аналіз політичних промов засвідчує, що ін-текстова пояснення імплікатур, якщо воно заповнює соціальні, культурні, історичні прогалини у представників іншомовного середовища, значно підвищує ступінь релевантності перекладу для цільової аудиторії в контексті перекладу політичного виступу. Зі свого боку, ін-текстова експлікація імплікатур до певної міри знижує когнітивні зусилля реципієнтів перекладу, а отже, також підвищує релевантність політичного перекладу. Акцентовано на вирішальній ролі пізнання в прагматичному перекладі політичного дискурсу і доведено, що переклад є тріадною когнітивною взаємодією між комунікатором, перекладачем і реципієнтом.

Ключові слова: імплікатура, експлікація, політичний дискурс, прагматичний переклад, релевантність перекладу, когнітивна діяльність.

Постановка проблеми. Інтерпретація різних типів дискурсу, які містять імплікатури, зокрема політичного дискурсу, вимагає від адресатів більше пізнавальних зусиль, ніж інші типи дискурсів. Проблема посилюється при перекладі, оскільки рецепієнти перекладу

належить до різних когнітивних середовищ і можуть потребувати додаткових знань для релевантного сприйняття інформації.

Імплікація – це означальна риса політичного дискурсу, яка, як правило, навмисно використовується політиками, особливо у політичних

промовах. Розуміння політичних імплікацій часто вимагає від адресатів широкого кола контекстних та енциклопедичних знань. Ситуація ускладнюється, коли промова політика перекладається для представників інших культур та/або для носіїв мови, де аудиторія перекладу має менше спільного з аудиторією мови оригіналу, через те що вони є членами іншої спільноти, для якої характерний інший стиль спілкування. У таких випадках перекладач – це той, хто, за припущенням, що цільовій аудиторії бракує необхідної контекстуальної інформації для розуміння наслідків промови, повинен внести корективи, щоб компенсувати розуміння значення, яке імплікується, щоб зменшити розумові зусилля та зробити переклад більш зрозумілим для носіїв іншої мови та культури. Це ті процеси, які викладено у теорії релевантності перекладу. Однак такий підхід піддається критиці з огляду на те, що більший обсяг контекстної інформації може вимагати додаткових розумових зусиль від адресатів перекладу, оскільки їм доведеться обробляти більше мовних кодів.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Основні підходи до вивчення політичної мови окреслено в працях А. Бирда «The language of Politics», Т. Карвера, Й. Пікалов «Political language and Metaphors», М. Едельмана «Political language: Words that succeed and Policies that fail», Дж. Джозефа «Language and Politics», Е. Робінсон «The language of progressive politics in Modern Britain», проте найчастіше цитують есе Дж. Оруелла «Politics and the English language».

Дослідження політичної мови, на думку В. В. Петренко, охоплює досить широке коло проблем, а саме: співвідношення мови і влади, взаємовідношення мови та ідеології, функціонування мови в тоталітарному та демократичному суспільствах, особливості соціально-політичної лексики, дослідження мови як інструменту впливу на масову свідомість, маніпулятивний потенціал політичної мови, специфіку мовного впливу в політичній пропаганді, рекламі, засобах масової інформації, публічному мовленні політичних діячів, особливості індивідуальної мовної поведінки політиків [Петренко 2003 :5]. Вивченню особливостей політичної мови присвятили свої праці А. Н. Баранов, Б. Ю. Норман, А. П. Чудінов, Л. П. Нагорна та ін.

Е. Шейгал, Н. Герасименко, А. Белова отожднюють поняття «політична мова» і «політичний дискурс», інші науковці розмежовують ці терміни, але вживають їх синонімічно.

Політична промова є жанром політичного дискурсу і є частиною публічного дискурсу. Політичний дискурс в першу чергу вирізняється не темою чи стилем, а скоріше тим хто говорить, до кого, з якої нагоди і з якою метою. Іншими словами, політичний дискурс є «політичним» через свої функції в політичному процесі. Суб'єкти політичної комунікації іноді спілкуються в незрозумілій, семантично щільній, неоднозначній та досить «обережній» спосіб. Фактично вони спілкуються опосередковано.

Дискурс можна проаналізувати за допомогою прагматичних інструментів, оскільки, і дискурс і прагматика використовують контекст як фокус дослідження. Контекст аналізує значення, яке можна пояснити знаннями фізичного та соціального світу, соціально-психологічними факторами, що впливають на спілкування, а також усвідомленням часу і місця, в якому промовляються слова. Другою спільною рисою прагматики та аналізу дискурсу є використання контексту для інтерпретації значення висловлювання.

Мабуть, один з найвагоміших внесків до теорії аналізу дискурсу загалом і до політичного дискурсу зокрема, зробив Пол Грайс. Згідно з кооперативним принципом Грайса, наше респілкування характеризуються, в певній мірі, спільними зусиллями з боку мовця та рецепієнта. Розмовні імплікатури коротко описуються як пропозиції або припущення, які не передаються у вигляді мовних кодів [Grice 1981 : 183–198].

Грайс розрізняє два типи мовних імплікатур: 1) часткова імплікатура; щоб розшифрувати її, ми маємо знати «певні особливості контексту». 2) узагальнена імплікатура; коли відсутнє знання контексту необхідного для трактування повідомлення. Для детального пояснення кооперативного принципу Грайс наводить чотири категорії норм для ведення розмови або загальні принципи, що лежать в основі ефективного використання мови для спілкування: (1) Максима якості: намагайтеся говорити те, що, є правдою, і не робити і не казати того, що, на вашу думку, є неправдивим або для чого вам не вистачає доказів. Максима кількості: висловлювання

має бути таким інформативним, як це необхідно для забезпечення цілей дискурсу. (3) Максима релевантності: будьте релевантними. (4) Максима манери: зробіть своє повідомлення чітким, зрозумілим, коротким, впорядкованим і однозначним. Зрозуміло, що люди не дотримуються всіх цих нормативних сентенцій весь час, але якби не було розуміння поняття норми, не було б потреби брехати, говорити напівправду, ухилитися від питання, свідомо приховувати правду [Grice 1981 : 183–198].

Політичний дискурс може бути певним контекстом у якому важко реалізувати принцип кооперації. Проте Грайс стверджує, що коли норми «зневажаються», принцип співпраці, як правило, залишається і функціонує таким чином, що слухачі самі роблять висновок про деякі пропозиції або припущення. Ці неявні значення відомі як імплікатури. Політичні імплікатури – це специфічні політичні висновки, які учасники комунікативної ситуації можуть зробити на основі промови та її контексту. Такі висновки не є семантичними, а прагматичними чи контекстуальними. Більше того, політики свідомо використовують імплікатури, можливо, тому, що вони воліють уникати прямих повідомлень у своїх промовах [Grice 1981 : 183–198].

Мета статті – проаналізувати дослідницькі підходи до визначення лінгвопрагматичних властивостей висловлювань із імплікатурами та описати особливості реалізації когнітивних імплікацій для досягнення релевантності при перекладі політичного дискурсу. Завданням дослідження є аналіз висловлювань з імплікатурами в промовах Барака Обама; встановлення їхніх лінгвопрагматичних властивостей для досягнення релевантної інтерпретації. У цьому дослідженні використовуються якісний та описовий методи. Слова, фрази та речення в промовах Обама аналізуються на основі теорії мовних імплікатур Грайса.

Виклад основного матеріалу. В 90-х роках 20 століття в перекладознавстві, особливо західному, з'явилося досить багато робіт, присвячених вивченню перекладу з соціальної, психологічної, ідеологічної, культурологічної та інших сторін (D. Bruce, B. Hatim, J. Munday, I. Mason, C. Nord, C. Schäffner, M. Tymoczko, H. Basil, M. Beaton, P. Chilton, D. Kelly, M. Edelman, P. Fawcett та інші.). Дослідники піднімають

питання про переклад як інструменті маніпуляції, про способи реалізації ідеології в процесі перекладу. Ідеологія – це систему ідей і поглядів, яка становить значні силові блоки в нашому суспільстві і керує ними. Мова відіграє посередницьку роль, оскільки служить для узаконення взаємин між організованими ідеологічними силами. Ф. Сіржан справедливо зазначає, що ідеологія мови може бути «правильною» концептуалізацією мови або відступати від фактів і ставати помилковою, невірною інтерпретацією мови [Seargeant 2009 : 345–359].

Ідеології формують основи систем поглядів або суспільних уявлень окремих груп. Ідеологія перекладу являє собою з'єднання змісту тексту оригіналу і різних мовних актів, представлених у вихідному тексті, який відповідає початковому контексту, накладеному на уявлення про зміст, його важливість і значущість для сприйняття аудиторією, і різних мовних актів самого перекладу, що відповідають запитам цільового контексту, а також резонансу і розбіжностей, неточностей в цих двох «висловлюваннях» [Snell-Hornby 2006 : 142]. Іншими словами, ідеологія перекладу проявляється не тільки в перекладеному тексті, але також у висловлюваннях, мовленнєвих конструкціях, установці перекладача і значущості цього тексту для сприйняття аудиторією.

На наш погляд, аналіз перекладу з різних сторін відображає полісистемний підхід, про який говорить Е. Честерман: «Переклад, як вид інтелектуальної діяльності, ставлять в один ряд з такими видами компіляційної і перетворювальної діяльності, як складання антологій і історіографія. У зв'язку з цим порушуються питання про владу і ідеології, а в сучасний науковий обіг увійшло поняття маніпуляції ... Що б там не говорили прихильники теорії еквівалентності, «будь-який переклад передбачає певні маніпуляції з оригіналом, які зумовлені тією чи іншою метою», а тексти перекладу, в свою чергу, мають маніпулятивний вплив на культуру мови, тощо, формуючи інше сприйняття цією культурою культури мови оригіналу» [Chesterman 1997 : 65].

Політичний дискурс також цікавий лінгвістам як середовище комунікації де використовуються різноманітні стратегії і тактики впливу, переконання, маніпуляцій, що спонукає до

вивчення мовних і мовленнєвих засобів реалізації цих стратегій. До мовленнєвих засобів реалізації стратегій і тактик політичного дискурсу належать висловлювання з імплікатурами, оскільки мовлення людини, а особливо людини-політика, сповнене імпліцитних смислів, тобто не виражених буквально, але таких, які можна припустити – з різним ступенем усвідомленості – на основі сказаного буквально. Основним наміром політиків є розширення електорату та задоволення потреби слухачів у позитивній інформації. Однак ці мотиви є прихованими, а реалізація локальних стратегій і тактик є завуальованою. Метою мовця-політика є передача більшого смислу, ніж передбачає буквально значення висловлювання. Ця обставина зумовлює наявність у політичних промовах широкого кола імпліцитних смислів, серед яких велика частка належить імплікатурам [Хамаршех 2020 : 14–20].

За Г. П. Грайсом, висловлення містить імплікатуру, якщо в процесі мовлення адресант дає можливість адресатові зробити висновок про стан деяких речей, хоча й не говорить прямо, якою є ситуація насправді [Grice 1981 : 183–198] тож інтендованість (навмисність) і імплікативність (те, що припускається), як основні характеристики імплікатур, безпосередньо стосуються стратегій впливу на електорат [Мартинюк 2011 : 45].

Л. Р. Безугла звертає увагу на те, що терміни Г. П. Грайса *implicature* (імпліцитна пропозиція) й *implicate* (імплікувати) не є тотожними термінам *implication* (імплікація) та *imply* (імплікувати) і вводяться саме для того, щоб «підкреслити відмінність імплікатури від відповідних логічних понять, які передбачають аналіз об'єктивних суджень, а не ментальних операцій» [Безугла 2007 : 44–45]. Проте у сучасній україномовній лінгвістичній літературі не спостерігається такого розмежування. Значно ширше вживаються терміни «імплікація» та «імплікувати» [Мартинюк 2011 : 55].

Отже, що повинен зробити перекладач, щоб його переклад був більш релевантним для цільової аудиторії? Іншими словами, невідомо, чи додавання перекладачем додаткової контекстної інформації зробить переклад більш доречним для реципієнтів, і чи це рекомендується, або ж – це вимагатиме додаткових зусиль для обробки мовних кодів, і тому – не рекомендується.

Подальший огляд літератури щодо перекладу імплікатур відображає, що перекладачі часто застосовували більш традиційний підхід до буквального перекладу, щоб правильно передати початковий задум тексту-оригіналу та зробити релевантну інтерпретацію для реципієнтів. Однак, використовуючи буквальный переклад, перекладач просто звертає увагу на текстовий зміст, а когнітивне середовище цільових читачів при цьому майже нехтується. У всі періоди перекладачі стикалися з цією проблемою і прагнули вирішити її, навіть теоретизували її. Прикладами є сенсорний переклад св. Ієроніма, комунікативна комунікація Ньюмарка або динамічна еквівалентність Ніди. Проте, проблема нехтування пізнавальним середовищем реципієнтів все ще не вирішена. Це пояснюється тим, що в таких теоріях навряд чи існує когнітивний слід адресатів, і вони опрацьовували лише текстове значення. Таким чином, у нашій розвідці ми намагатимемося дослідити, чи ін-текстова експлікація зробить імплікатуру в політичній промові більш доречними для реципієнта при перекладі і в якій мірі.

Поширена в лінгвістиці теза про те, що ми говоримо не все, що хочемо сказати, а говоримо натяками, сама по собі надзвичайно важлива. Д. Гордон і Дж. Лакофф висунули навіть «постулат пом'якшення комунікативного наміру» як загальний принцип мовної комунікації. Більше того, існує думка, що адресати можуть почуватися ображеними, якщо їм повідомляти занадто велику кількість вербальної інформації. Основне ж завдання комунікативної лінгвістики полягає саме в тому, щоб з'ясувати, про що і як ми «натякаємо», щоб передати те чи інше комунікативне повідомлення максимально релевантно при перекладі.

Прагматика та вивчення імплікатури, зокрема, завжди були важливими для вивчення політичного дискурсу. Поль Чілтон стверджує, що «імплікації мають вирішальне значення для політичної мови, оскільки вони дозволяють політику неявно передавати повідомлення, не беручи на себе відповідальності за те, що він має на увазі». Коротше кажучи, імплікатури передбачають використання слухачами неявних ментальних рамок і таким чином спрямовують їх до висновку про інформацію, яка не була прямо вербалізована, та прийняття певного набору цінностей, запропонованих оратором [Chilton 2004 : 58].

Однією з центральних проблем перекладознавства є досягнення еквівалентності та адекватності вихідного та перекладеного текстів, тобто досягнення інваріантності змісту оригіналу та перекладу. Концепція еквівалентності та адекватності пов'язана з максимами мовної кооперації Грайса, зокрема, з максимами релевантності та кількості. Порушення однієї з цих максим призводить до того, що адресат, крім умовних імплікатур – прагматичних висновків, пов'язаних із мовною традицією, – отримує ще й комунікативні імплікатури.

Для англійської мови правильне сприйняття перекладачем імпліцитної інформації особливо актуальне, оскільки саме для цієї мови характерна тенденція до імпліцитності, коли значна частина інформації залишається поза самим повідомленням [Мадрига 2017 : 37–38].

Переклад імплікатури вивчається і обговорюється з різних точок зору. Мова – це набір комунікативних підказок із відновлюваними імплікатурами, які варто перекладати адресатам мови перекладу, щоб мінімізувати будь-які неправильні тлумачення. Іншими словами, для реципієнтів перекладу слід надати достатньо комунікативних підказок, щоб максимізувати свої контекстуальні ефекти за рахунок мінімізації їх зусиль на когнітивне тлумачення. Головним завданням для перекладача має бути досягнення максимальної інтерпретаційної схожості між вихідними та текстами перекладу та створення оптимальної відповідності для реципієнта перекладу. При прямому перекладі це може бути досягнуто шляхом додавання до основної частини тексту таких паратекстуальних інструментів, як виноска, вступ, передмова чи поля, а при непрямому перекладі це може бути досягнуто шляхом проектування додаткових контекстних матеріалів, в цьому випадку це називається роз'яснення в тексті (*in-text explication*) до основної частини тексту, що можна передати терміном контекстне збагачення.

Варто зауважити, що у термінах теорії релевантності, імплікований зміст зазвичай не може бути передано без певного спотворення, оскільки експлікація часто звужує діапазон передбачуваних значень. Вважається, що пояснення буде корисним до тих пір, поки читачам бракує контекстуальних знань; як тільки вони набувають більше контекстуальних знань,

пояснення стає все менш затребуваним. Може трапитися, що невірне трактування імплікатур перекладачем заважає читачам глибше зрозуміти оригінальне значення. Іншими словами, пояснення контекстних імплікатур може зробити контекст оригіналу та перекладений текст більш або менш релевантним. Це вимагає від перекладача вбудовування перекладів у ширші рамки спілкування, щоб належним чином заповнити прогалини у відповідності; інакше – переклад залишиться невірною інтерпретованим адресатом.

За допомогою експлікації перекладач може пов'язати припущення реципієнта з оригінальними намірами політика. Це пояснюється когнітивним обґрунтуванням при застосуванні теорії релевантності. В теорії релевантності оратор (або політик-мовець) повинен надати більше комунікативних підказок для слухача, щоб він мав змогу зробити найвідповіднішу інтерпретацію. З тієї ж точки зору, перекладач повинен забезпечити більше комунікативних підказок, ніж мовець, оскільки адресати перекладу мають менше спільних культурних/контекстних припущень, ніж адресати вихідного текст (оригіналу).

Ще одним важливим критерієм має бути облік наявності чи відсутності в адресата перекладу необхідних фонових знань, тобто критерій успішного функціонування перекладеного тексту в культурі мови перекладу. Деякі культурно-асоціативні імплікатури не будуть зрозумілі реципієнту без пояснень або коментарів перекладача.

З усього сказаного випливає, що аналіз політичного тексту, що перекладається, повинен бути комплексним. Подібний інтегрований підхід до текстового аналізу запропонувала Мері Снелл-Хорнбі. Вона вважає, що вивчати текст потрібно «зверху вниз», що дозволяє бачити текст не як суто лінгвістичний феномен, а як продукт певної ситуації та ширшого соціокультурного фону. Перекладацький аналіз потрібно починати з ідентифікації тексту з точки зору культури та ситуації. Потім – вивчати його структуру, починаючи з комунікативної організації та закінчуючи рівнем лексичної зв'язності, і, нарешті, виробляти стратегії перекладу [Tymoczko 2018 : 185]

Як пояснювалося раніше, пояснення експлікації в тексті (*in-text explication*), як спосіб підвищення релевантності перекладу, обра-

ний для кращого розуміння виявлених імплікатур у перекладі. Для відповіді на ці дослідницькі питання, пропонуємо проаналізувати три уривки промов без пояснення імплікацій (прямий переклад) та з додаванням пояснення (непрямий переклад) у модулі вибраних виступів. У першому модулі виявлені імплікації залишилися незмінними, а в другому модулі було вбудовано деяку контекстну інформацію.

Пропонуємо проаналізувати переклад уривків промов Барака Обама: модуль А – оригінальний текст, модуль Б – текст, у який добавлено ін-текстові експлікації.

а) Non-explicated (A1)

If there is anyone out there who still doubts the point that America is a place where everything is possible, who still doubts that the dream of our founder fathers is still alive in our time, who still questions the power of our democracy, tonight is your answer (1)

б) Explicated (B1)

[Obama introduces himself as a national hero like Martin Luther King – one of the forefathers and activists against racism in America – and finds his victory the realization of Martin Luther King’s dream and realization of the one day that this nation will rise up and see the realization of human innate equality. So,] if there is anyone out there who still doubts that America is a place where all things are possible, who still wonders if the dream of our founders is alive in our time, who still questions the power of our democracy, tonight is your answer. (Ін-текстові експлікації автора)

Обама вважає себе національним героєм, таким як Мартін Лютер Кінг – один із предків і активістів проти расизму в Америці – і вважає свою перемогу здійсненням мрії Мартіна Лютера Кінга та здійсненням того дня, коли ця нація підніметься і побачить реалізацію вродженої рівності людини. Отже, [якщо є хтось, хто все ще сумнівається, що Америка – це місце, де все можливо, хто все ще задасться питанням, чи мрія наших засновників все ще жива у наш час, хто все ще сумнівається в силі нашої демократії, сьогодні ваша можливість відповісти] (Переклад автора).

У модулі 1, без ін-текстових експлікацій (А), перекладач припускає, що його цільові читачі володіють необхідною контекстною інформацією для розуміння підтекстів та повідомлень, що лежать в їх основі, наприклад, чого стосуються слова мрії (dream) чи засновники (found-

ers) у модулі 1. Таким чином, перекладач зберігає прихований текст, як у вихідному тексті, і не надає жодної контекстної інформації чи комунікативних підказок всередині або поза текстом. Насправді, перекладач залишає інтерпретацію імплікатур для адресатів перекладу.

а) Non-explicated (A2)

Thank you very much. Good afternoon. ... We meet at a time of great tension between the United States and Muslims around the world – tension rooted in historical forces that go beyond any current policy debate (2)

б) Explicated (B2)

Thank you very much. Good afternoon. ... We meet at a time of great tension between the United States and Muslims around the world – tension rooted in historical forces that go beyond any current policy debate. [Disparity between the world of Islam and the United States is born by the inappropriate policies of the previous governing authorities against Muslims and has nothing to do with Obama’s current policies and government] (Ін-текстові експлікації автора)

Велике спасибі. Доброго дня. ... Ми зустрічаємося в часи великої напруги між Сполученими Штатами та мусульманами в усьому світі – напруги, що вкорінена в історичних силах, які виходять за рамки будь-яких поточних політичних дебатів. [Невідповідність між світом ісламу та Сполученими Штатами породжується неадекватною політикою попередніх керівників щодо мусульман і не має нічого спільного з поточною політикою та урядом Обама] (Переклад автора).

а) Non-explicated (A3)

Forty-four Americans have now taken the presidential oath. The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace. Yet, sometimes the oath is fulfilled in the middle of gathering clouds and raging storms. At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because We the People have remained faithful to the ideals of our forbearers, and true to our founding documents. So it has been. So it must be with this generation of Americans (3).

б) Explicated (B3)

Forty-four Americans have now taken the presidential oath. The words have been spoken during rising tides of prosperity and the still waters of peace. Yet, sometimes the oath is fulfilled in

the middle of gathering clouds and raging storms. At these moments, America has carried on not simply because of the skill or vision of those in high office, but because We the People have remained faithful to the ideals of our forbearers, and true to our founding documents. So it has been. [Obama is trying to portray the current situation in America – when he is taking the oath and stepping into the office – inappropriate]. So it must be with this generation of Americans (Ін-текстові експлікації автора).

Сорок чотири американці склали присягу президента. Слова присяги були сказані під час наростання хвиль процвітання та часів спокою. Однак, іноді присяга складається посеред насунання хмар і лютих штормів. У ці моменти Америка продовжувала розвиватися не просто завдяки майстерності чи баченню тих, хто займає високі посади, а тому, що ми, люди, залишилися вірними ідеалам наших предків і вірними нашим установчим документам. Так воно було. [Обама намагається зобразити нинішню ситуацію в Америці – коли він приймає присягу і вступає в офіс – як недоречно]. І так має бути з цим поколінням американців (Переклад автора).

Отже, модулі А (без ін-текстових експлікацій) рідко допомагають рецепієнтам досягти передбачуваної інтерпретації імплікацій через відсутність будь-яких контекстних підказок, базуючись на критерії «зусилля на обробку» та дотримуючись принципу релевантності. Модулі А вимагають додаткових зусиль рецепієнта для досягнення передбачуваної інтерпретацією наслідків. У теоретично релевантному відношенні модулі А не узгоджуються з принципом відповідності, отже, не можуть допомогти адресатам зробити очікуване трактування для інтерпретації наслідків, що робить переклад менш релевантним для них.

На відміну від модулів А, в модулях Б (з ін-текстовими експлікаціями) перекладач – як член однієї соціальної спільноти з рецепієнтами – припускає, що адресати перекладу не володіють контекстуальною інформацією про прогнозовані імплікатури. Наприклад, перекладач припускає, що адресати мало або зовсім не знають, що має на увазі Обама, коли він вживає слова мрія або засновники. З огляду на це, перекладач добавив найбільш релевантну інтерпретацію повідомлення в основну частину тексту і, таким чином, зробив його більш зрозумілим для адре-

сатів перекладу, надавши достатньо контекстної інформації. Теоретично, перекладач пов'язав переклад із когнітивним рівнем рецепієнтів, що дозволить їм досягти очікуваної релевантності та зрозуміти намір мовця. Таким чином, такий переклад вважається більш релевантним.

Можливим поясненням наведених вище результатів є когнітивний тип інтерпретації дискурсу. Отримані дані підтверджують роль пояснення імплікацій в контекстному збагаченні як фактор, що сприяє підвищенню релевантності перекладених текстів для адресатів. Оскільки, експлікація є когнітивним механізмом і отримує свою достовірність завдяки застосуванню теорії релевантності, дослідження показує, що перекладачі повинні посилювати когнітивну здатність адресатів (надавати їм достатньо комунікативних підказок у перекладі), оскільки вони мають менше спільних культурних та/або контекстуальних припущень, ніж рецепієнти оригіналу.

Експлікація сприймається як «когнітивна норма», особливо при перекладі імплікатур. Такий висновок базується на логічному визначенні того, що експлікація може розглядатися як норма спілкування, оскільки вона допомагає оптимізувати спілкування, включаючи переклад. Відомо, що норми спілкування мають прагматичний характер і мають багато спільного з кооперативністю та релевантністю максимум Грайса; тому експлікацію можна розглядати як прагматичну норму. З іншого боку, вважається, що прагматичні сентенції Грайса мають когнітивну природу, оскільки є правилами розмови у свідомості рецепієнта. В результаті експлікація розглядається як когнітивна, а точніше когнітивно-прагматична норма при перекладі імплікатур. У світлі когнітивного аналізу політичного дискурсу це дослідження моделює когнітивну модель аудиторії при перекладі. Іншими словами, вважається, що таке моделювання заповнює прогалину в сучасних концепціях та моделях перекладу.

Висновки. Оскільки когнітивне поняття політичної релевантності замінює текстове поняття еквівалентності в політичному перекладі, пропонується, щоб перекладачі, які перекладають політичні тексти/бесіди, шукали «політичну еквівалентність» для рецепієнтів перекладу. Як свідчать висновки, ін-текстові

експлікації є однією із стратегій досягнення цієї мети. Отже, політичні знання повинні бути частиною компетенції будь-якого перекладача політичних текстів/переговорів, і потрібно, щоб такі тексти/переговори перекладав перекладач, який має досвід у політиці, або політичний експерт, який навчався перекладу в академічній галузі. Переклад політичної мови є одним із найбільш провокуючих аспектів перекладу, оскільки політики вживають безліч імплікацій у своєму мовленні. Перекладачі не можуть з упевненістю вирішити, чи зробить переклад цих значень більш релевантним чи

менш релевантним для адресатів. Це питання емпірично досліджується в цій статті з когнітивної точки зору. Ін-текстова експлікація була використана для інтерпретації деяких натяків, які Обама зробив у своїх політичних промовах. Аналіз даних і результатів показує, що експлікація, якщо вона виконується належним чином і особливо політичними експертами, значно підвищує ступінь релевантності перекладу для адресатів у контексті політичного перекладу. Перспективи подальших розвідок вбачаємо в дослідженні експлікації імплікатур при перекладі інших видів дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А. Н. Казакевич Е. Г. Парламентские дебаты : традиции и новации. Москва : Знание, 1991. 42 с.
2. Безугла Л. Р. Вербалізація імпліцитних смислів у німецькомовному діалогічному дискурсі : монографія. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2007. 332 с.
3. Мадрига Т. Б. Маніпулятивний потенціал політичної мови. Політичні процеси сучасності : глобальний та регіональні виміри : зб. матеріалів науково-практичної конференції. Івано-Франківськ, 2017. С. 37–38.
4. Петренко В. В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ, 2003. 17 с.
5. Хамаршех А. Ш. Імплікатури як мовленнєві засоби реалізації стратегій політичного дискурсу. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Іноземна філологія. Методика викладання іноземних мов»*. Харків, 2020. № 91. С 14–20.
6. Chesterman A. *Memes of Translation: the Spread of Ideas in Translation Theory*. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing, 1997. 219 p.
7. Chilton P. *Analysing Political Discourse: Theory and Practice*. London / New York : Routledge, 2004. 226 p.
8. Grice H. P. Presuppositions and conversational implicature. *Radical Pragmatics*. New York : Academic Press. 1981. P. 183–198.
9. Seargeant P. Language ideology, language theory and the regulation of linguistic behavior. *Language Sciences*. 2009. Vol. 31, № 4, P. 345–359.
10. Snell-Hornby M. *The turns of translation studies. New paradigms or shifting viewpoints?* Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins publishing company, 2006. 205 p
11. Tymoczko M. Ideology and the position of the translator : in what sense is a translator «In Between». *Calzada-Pérez M. Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies*. Manchester : St. Jerome. 2018. P. 181–202.

ДОВІДКОВА ЛІТЕРАТУРА

1. Мартинюк А. П. Словник основних термінів когнітивно-дискурсивної лінгвістики. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. 196 с.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Obama, Victory Speech, 5 October 2008, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>
2. Obama, A New Beginning, 4 June 2009, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>
3. Obama, Inaugural Speech, 20 January 2009, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>

REFERENCES

1. Baranov, A. N. Kazakevich, E. G. (1991). *Parlamentskye debaty: tradytsyy i novatsyy* [Parliamentary debate: traditions and innovations]. Moskva : Knowledge [in Russian].
2. Bezuhla, L. R. (2017). *Verbalizatsiia implitsytnykh smysliv u nimetskomovnomu dialohichnomu dyskursi* [Verbalization of implicit meanings in German-language dialogic discourse]: monohrafiia. Kharkiv : KhNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].
3. Madryha, T. B. (2017). *Manipuliatyvnyi potentsial politychnoi movy. Politychni protsesy suchasnosti: hlobalnyi ta rehionalni vymiry* [Manipulative potential of political language. Modern political processes: global and regional dimensions]: zb. materialiv naukovo-praktychnoi konferentsii. IvanoFrankivsk, 37–38 [in Ukrainian]

4. Petrenko, V. V. (2003). Politychna mova yak zasib manipulyatyvnoho vplyvu [Political language as a means of manipulative influence]. (Avtoreferat dysertatsii kandydata politychnykh nauk). Kyiv [in Ukrainian].
5. Khamarshekh, A. Sh. (2020). Implikatury yak movlenniivi zasoby realizatsii stratehii politychnoho dyskursu [Implicatures as speech means of realization of strategies of political discourse]. *Visnyk KhNU imeni V. N. Karazina. Seriya: Inozemna filolohiia. Metodyka vykladannia inozemnykh mov.* 91. 14–20. [in Ukrainian].
6. Chesterman, A. (1997). *Memes of Translation: the Spread of Ideas in Translation Theory.* Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing.
7. Chilton P. (2004). *Analysing Political Discourse: Theory and Practice.* London / New York: Routledge.
8. Grice, H. P. (1981). Presuppositions and conversational implicature. *Radical Pragmatics.* New York. Academic Press. 183–198.
9. Seargeant, P. (2009). Language ideology, language theory and the regulation of linguistic behavior. *Language Sciences.* 31(4). 345–359.
10. Snell-Hornby, M. (2006). The turns of translation studies. New paradigms or shifting viewpoints? Amsterdam / Philadelphia John Benjamins publishing company.
11. Tymoczko, M. (2018). Ideology and the position of the translator: in what sense is a translator «In Between». *Calzada-Pérez M. Apropos of Ideology: Translation Studies on Ideology – Ideologies in Translation Studies.* Manchester: St. Jerome. 181–202.

DICTIONARIES

1. Martyniuk, A. P. (2011). *Slovnnyk osnovnykh terminiv kohnityvno-dyskursyvnoi linhvistyky* [Dictionary of basic terms of cognitive-discursive linguistics]. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina [in Ukrainian].

SOURCES OF ILLUSTRATIVE MATERIAL

1. Obama, Victory Speech, 5 October 2008, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>
  2. Obama, A New Beginning, 4 June 2009, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>
  3. Obama, Inaugural Speech, 20 January 2009, Speeches From The Democratic Convention, URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=94087570>
-

A. I. YANOVETS

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: angelikayanovec@lutsk-ntu.com.ua
<https://orcid.org/0000-0002-1626-5244>*

YU. V. LITKOVYCH

*Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of English Philology,
Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Ukraine
E-mail: litkovych@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-4962-0617>*

A. V. SHEVCHUK

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department of Foreign and Ukrainian Philology,
Lutsk National Technical University, Lutsk, Ukraine
E-mail: a.shevchuk@lutsk-ntu.com.ua
<https://orcid.org/0000-0002-5005-3800>*

**ACHIEVEMENT OF RELEVANCE IN PRAGMATIC TRANSLATION
OF IMPLICATURES IN POLITICAL DISCOURSE AS A TRIADE COGNITIVE
INTERACTION BETWEEN COMMUNICATOR, TRANSLATOR AND RECIPIENT**

The article studies the interpretation of implicatures in the pragmatic translation of political discourse. The notion of political discourse and political language has been actualized, because the pragmatics of political language is the study of three types of implicative relations in political discourse: secondary meaning, implicature and assumption. Particular attention is paid to political discourse as a sphere of communication where various strategies and tactics of influence, persuasion, manipulation are manifested. This fact encourages the study of language and speech means of implementing these strategies and developing ways to translate them. Based on the theory of Grice's language implicatures, words, phrases and sentences in Obama's speeches were analyzed in order to identify ambiguous hints, the interpretation of which depends on the level of cultural and social awareness of the addressee. It is determined that translators must decide how relevant the implicit translation is for the recipients of the translation. This issue is empirically explored in this article from a cognitive point of view. It is analyzed that in-text explication in the translated texts can be used to interpret some of the implicatures used by Obama in his political speeches to achieve relevance in translation for speakers of other languages. The analysis of political speeches shows that the in-text explanation of implicatures, if it fills social, cultural, historical gaps in the foreign language environment, significantly increases the relevance of translation for the target audience in the context of political speech translation. The results of the study show that in-text explication of implicatures to some extent reduces the cognitive efforts of the recipients of translation, and thus increases the relevance of political translation. In general, this paper highlights the crucial role of cognition in the pragmatic translation of political discourse, and proves that translation is a triad of cognitive interactions between the communicator, the translator, and the recipient.

Key words: implicature, explication, political discourse, pragmatic translation, relevance of translation, cognitive activity.